

Staatsexamen HAVO

2024

tijdvak 1
maandag 13 mei
09.00 – 11.30 uur

Nederlands schrijfvaardigheid

College-examen schriftelijk

Havo Nederlandse taal

Schrijfvaardigheid

Algemene instructie bij onderwerp 1 en 2

Als onderdeel van het college-examen maak je een schrijfopdracht. De toets duurt 150 minuten.

Je kiest onderwerp 1 of 2. Het is de bedoeling dat je aan de hand van de aangeboden teksten een artikel schrijft. Je kiest daartoe slechts één opdracht en maakt in geen geval meerdere opdrachten.

Geef bovenaan je tekst duidelijk aan voor welke opdracht je gekozen hebt door de letter A, B, C of D te noteren.

Gebruik de volgende richtlijnen:

- Ga uit van de tekstsoort en het publiek, zoals in de opdracht is aangegeven.
- Zorg voor een duidelijke alinea-indeling.
- Bedenk een pakkende titel.
- Bedenk minstens drie tussenkopjes van maximaal zes woorden.
- Het is niet de bedoeling dat je de inleiding bij onderwerp 1 of 2 overneemt in je eigen schrijfproduct.
- Let op zinsbouw, stijl en spelling.
- Gebruik **minimaal 600** woorden en **niet meer dan 750** woorden. Vermeld het aantal woorden onder je tekst.

Veel succes.

Onderwerp 1

Inleiding

Dierenrechten

In het huidige Nederlandse recht worden dieren in beginsel gezien als objecten die het eigendom van iemand kunnen zijn. Die wetgeving is er vooral op gericht om deze eigendomsrechten te beschermen of om onnodige wreedheden tegen dieren te voorkomen en te bestrijden. Daarnaast bestaat er op dieren gerichte wetgeving om de voedselvoorziening veilig te stellen en de uitbraak van ziekten te voorkomen. Er gaan stemmen op om dieren meer rechten te geven. In sommige landen hebben dieren inmiddels rechten die in de grondwet zijn opgenomen. Er zijn mensen die vinden dat dit veel te ver gaat en dat dieren op dit vlak niet gelijkgesteld mogen worden aan mensen.

Opdracht A

Schrijf voor de lezers van een regionale krant een betoog waarin je jouw mening geeft over dierenrechten. Je neemt in ieder geval de volgende informatie-elementen op:

1. Een inleiding waarmee je de aandacht van de lezers trekt en waarin je jouw standpunt aan de orde stelt door middel van een stelling.
2. Twee argumenten die pleiten voor jouw standpunt. Gebruik een relevant citaat uit onderstaande bronnen. Zet dit citaat tussen aanhalingstekens.
3. Een tegenargument. Weerleg dit tegenargument. Gebruik een relevant citaat uit onderstaande bronnen. Zet dit citaat tussen aanhalingstekens.
4. Een slot met een conclusie die aansluit bij jouw standpunt.

Opdracht B

Schrijf voor de lezers van een regionale krant een beschouwing over dierenrechten. Je neemt in ieder geval de volgende informatie-elementen op:

1. Een inleiding waarmee je de aandacht van de lezers trekt en waarin je het verschijnsel beschrijft. Besluit de inleiding met de hoofdvraag.
2. Een visie van voorstanders onderbouwd met twee argumenten. Gebruik een relevant citaat uit onderstaande bronnen. Zet dit citaat tussen aanhalingstekens.

3. Een visie van tegenstanders onderbouwd met twee argumenten. Gebruik een relevant citaat uit onderstaande bronnen. Zet dit citaat tussen aanhalingstekens.
4. Een samenvattend slot waarin je jouw eigen visie opneemt.

De teksten die je kunt gebruiken, zijn:

Le Clerq, Arnout (2019, 21 oktober). "Dierenrechten zijn niet zomaar een mening, ze horen bij het fundament van de democratie". *De Volkskrant*. Geraadpleegd op 12 november 2022, van <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/dierenrechten-zijn-niet-zomaar-een-mening-ze-horen-bij-het-fundament-van-de-democratie~b41f5a89/>

Van Ditmars, Alexandra (2019, 1 november). Waarom dierenrechten en veganisme volgens deze filosoof onzin zijn. *Trouw*. Geraadpleegd op 9 november 2022, van <https://www.trouw.nl/religie-filosofie/waarom-dierenrechten-en-veganisme-volgens-deze-filosof-onzin-zijn~bc6041db/>

Vergeet niet de richtlijnen uit de algemene instructie in acht te nemen!

Tekst 1

"Dierenrechten zijn niet zomaar een mening, ze horen bij het fundament van de democratie"

Een maatschappij waar dierenrechten niet verankerd zijn in de grondwet, deugt eigenlijk niet. Zo zou je de conclusie van *The Open Society and its Animals* kunnen samenvatten. Janneke Vink (29), docent rechtsfilosofie aan de Open Universiteit in Heerlen, promoveerde in Leiden op dit proefschrift. In 2020 verschijnt het in boekvorm in de *Animal Ethics Series* van Palgrave Macmillan.

"In de huidige manier waarop wij ons tot dieren verhouden, zijn wij als mens eigenlijk tirannen: wij heersen over dieren en geven ze geen enkele vastigheid ten aanzien van wat ze van ons mogen verwachten", vertelt Vink. "Iedere dierenwet zouden we morgen kunnen afschaffen. Maar als we dieren serieus nemen als lid van onze samenleving, wat ik voorstel, moet je daar iets op bedenken."

Dierenrechten moeten dus in de grondwet. Waarom?

"Dit is de enige manier om dieren te geven waar ze recht op hebben en om mensen te dwingen netjes met dieren om te gaan, zonder dat je de democratie te veel ondergraaft. Ten eerste oefent de overheid macht over dieren uit en leven ze op het grondgebied van de staat. Hierdoor maken ze net als wij onderdeel uit van de demos, van het volk. Ten tweede kennen we individuen rechten toe omdat ze belangen hebben. Ik beargumenteer dat dieren evengoed belangen hebben: ze willen immers, net als wij, niet gemarteld of vermoord worden. Ten derde zou het ons rechtssysteem ten goede komen. Ons recht staat nu ver af van hoe de wereld in elkaar zit. Nu lijkt het net alsof wij goden op aarde zijn, terwijl dieren dezelfde grondwettelijke status hebben als een wc-rol, namelijk geen. Dit is niet zomaar een mening, maar hoort bij het fundament van de democratie."

Verschillen dieren niet te veel van mensen om ze grondrechten toe te kennen?

"Ja, mensen en dieren zijn verschillend. Mensen zullen de enige dieren zijn, die een rechtsorde en politiek systeem overeind kunnen houden. En dieren zijn óf intellectueel niet in staat daaraan deel te nemen, óf wij begrijpen ze niet goed genoeg om ze daar actief bij te betrekken. Maar dit betekent niet dat we geen plichten hebben tegenover dieren. Dieren zijn onderdeel van de demos, het volk, en dit schept plichten voor de mensen die aan de macht zijn. Ik maak wel onderscheid in sentiële dieren, dieren met bewustzijn en gevoel. De belangen die dieren hebben, zijn gebaseerd op hun welbevinden. Maar alleen dieren met bewustzijn en gevoel hebben daar een voorstelling van."

"Je ontkomt er niet aan om ergens een lijn te trekken. Maar nu ligt de grens bij diersoort als geheel en dat is een gekke categorie, net zo raar als ras,

huidskleur of gender. Je maakt op basis daarvan geen onderscheid of mensen recht hebben op welzijn, waarom zou je dat wel doen op basis van diersoort?"

Grondrechten of niet, mensen spelen nog steeds de hoofdrol. Is dat niet problematisch?

"Ik denk dat dieren politieke patiënten zijn, zoals dat heet. Die heb je ook onder mensen: er zijn mensen die niet in staat zijn om deel te nemen aan de politiek of om zichzelf in de rechtbank te verdedigen. Je kunt het vergelijken met kinderen. Zij kunnen niet stemmen en worden politiek dus niet direct vertegenwoordigd. Hoewel ze niet politiek kunnen handelen, nemen we hun belangen in ogenschouw door ze rechten toe te kennen. Daardoor neem je hun onzichtbaarheid weg. Op dezelfde basis zou je rechten kunnen toekennen aan dieren."

Wat voegen grondrechten toe aan bestaande wetgeving, zoals de wet tegen dierenmishandeling?

"Er zijn inderdaad regels voor hoe wij met dieren omgaan. Maar die verschillen naar gelang het soort dier en de omstandigheden. Een konijn dat als huisdier wordt gehouden, heeft in de praktijk hele andere rechten dan een konijn dat als proefdier wordt gebruikt. Deze regels zijn dus niet afgestemd op wat dieren nodig hebben, maar op hoe wij dieren willen gebruiken."

Dus wat voegen die grondrechten toe?

"Doordat bepaalde rechten van mensen verankerd zijn in de grondwet, staan de regels over dieren altijd lager in de hiërarchie. Zo wordt dierenwelzijn vaak ondergeschikt geacht aan de vrijheid van religie, bijvoorbeeld bij de rituele slacht. Wanneer je dieren opneemt in de grondwet, is er sprake van botsende grondrechtelijke belangen en kan er een eerlijkere afweging worden gemaakt. Als politici nu in het verweer willen komen tegen ritueel slachten, moeten ze zich baseren op 'geluiden in de samenleving'."

Een van de grondrechten die u noemt, is het recht op leven. Dit is onverenigbaar met de slacht, dus ook met het eten van dieren. Moeten we allemaal vegetariër worden?

"Als we daadwerkelijk de belangen van dieren mee zouden wegen, dan zijn de bio-industrie en de intensieve veehouderij ontzettend problematisch. Dieren in het leven roepen met als enige doel ze weer om te brengen staat haaks op welke vorm van dierenrechten dan ook. De veehouderij is in zijn huidige vorm een schandvlek op onze beschaving: de industriële schaal, de bedrijfsmatige omgang met dieren. Er zijn natuurlijk ook veehouderijen waar dieren een redelijk goed leven hebben, maar daar houd je het probleem van de slacht."

Hoe zou dit dan moeten veranderen?

"Op dit moment wordt de verantwoordelijkheid bij de consument gelegd. Maar niemand wil de eerste zijn, die zijn vrijheid wil opgeven of het gedrag wil

veranderen voor een moreel hoger doel. Toch spreekt een grote meerderheid van de mensen zich uit voor dierenwelzijn. Het probleem zit in het schakelen naar handelen. Je zou van een moreel streven een juridische verplichting moeten maken. Het is een drogreden om te zeggen: we kunnen pas de dieren opnemen in de wet op het moment dat we netjes met ze omgaan. Het moet andersom. Een grondwet gaat over wat voor samenleving we willen zijn. Als een buitenaards wezen nu onze grondwet zou lezen, kan het daaruit niet afleiden dat dieren bestaan."

Bron: Le Clerq, Arnout (2019, 21 oktober). "Dierenrechten zijn niet zomaar een mening, ze horen bij het fundament van de democratie". *De Volkskrant*. Geraadpleegd op 12 november 2022, van <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/dierenrechten-zijn-niet-zomaar-een-mening-ze-horen-bij-het-fundament-van-de-democratie~b41f5a89/>

Tekst 2

Waarom dierenrechten en veganisme volgens deze filosoof onzin zijn

De Britse filosoof Roger Scruton steekt zijn liefde voor jagen niet onder stoelen of banken. Jagen op vossen vindt hij fantastisch, mits het op de traditionele manier gebeurt: met jachthonden en paarden erbij. En dat is niet het enige punt waarop hij sterk van mening verschilt met menig dierethicus. Dierenrechten vindt hij onzin, veganisten noemt hij 'ecopuriteinen' en de mens is in zijn ogen de meest verheven soort.

Nu zijn er wel meer filosofen die kritisch zijn over de dierethiek – waarin vaak wordt gepleit voor meer dierenrechten, veganisme en een meer nederige houding van de mens. Maar meestal spreken zij zich niet expliciet en systematisch uit tegen deze standpunten. Scruton doet dat wel.

Hij zet zijn gedachten over dierfilosofie uiteen in *Animal Rights and Wrongs* (1996, herziene versie 2006) en *On Hunting* (1998). De relatie tussen mens en dier komt ook aan de orde in zijn boek *Groene filosofie. 'Verstandig nadenken over de planeet'* (2012). Daarin laat hij zien dat de milieubeweging, die vaak slechts als links-progressief wordt gezien, ook rechts kan zijn.

Anti-jachtlobby

Dierethiek staat niet boven aan Scrutons prioriteitenlijst. "Scruton heeft zelf gezegd dat hij liever met de esthetiek van muziek bezig is dan met dierethiek", zegt Floris van den Berg, die als universitair docent milieufilosofie aan de Universiteit Utrecht lesgeeft over Scruton. "Maar hij heeft er toch over geschreven, omdat hij zich als jager persoonlijk aangevallen voelde door de anti-jachtlobby."

Zoals bij alle conservatieven staan bij Scruton cultuur en tradities hoog in het vaandel. De vossenjacht is voor hem onlosmakelijk verbonden met de Engelse cultuur en het Engelse landschap.

Toch valt Scruton geen tegenstander van dierethiek te noemen. Hij is het op één punt zelfs roerend eens met dierenactivisten: er moet een einde komen aan de intensieve veehouderij. Van den Berg: "En de bio-industrie is wereldwijd de grootste bron van dierenleed. Zo leeft in Nederland ruim 95 procent van de gehouden dieren daarin. Scruton is er fel op tegen dat dieren industrieel gehouden worden."

Scrutons aversie daartegen vloeit voort uit zijn conservatisme. Hij heeft twee grote bezwaren tegen de bio-industrie. Van den Berg: "Een daarvan is esthetisch. Dat is heel wonderlijk in de dierendiscussie, waar het meestal over ethiek gaat." Scruton vindt dat het landschap moet blijven zoals het nu is; zoals conservatieven wel vaker vinden dat zaken bij het oude moeten blijven.

De bio-industrie verpest het landschap met haar enorme stallen, volgens Scruton.

Idyllische boerderijtjes

Scruton woont in een eeuwenoude boerderij op het Engelse platteland, in Wiltshire. "Hij is enorm gehecht aan het Engelse glooiende landschap met idyllische boerderijtjes", zegt filosoof en journalist Florentijn van Rootselaar, die Scruton eens interviewde. Hij leeft daar als een aristocraat: hij geniet van schrijven, paardrijden, jagen en musiceren. Scrutopia, zo noemt hij zijn thuis.

Het tweede argument is wel ethisch. "Mensen hebben de verantwoordelijkheid om goed voor dieren te zorgen", zegt Van den Berg. "Net zoals de aristocraten dat hadden voor de mensen op hun land." Boerenbedrijven moeten klein zijn, vindt Scruton, met een beperkt aantal dieren. Hij heeft zelf ook enkele boerderijdieren, waar hij naar eigen zeggen van houdt en goed voor zorgt.

Van overheidsinmenging, de Europese Unie en top-downbeleid is Scruton wars. Hoe groter de afstand tussen politieke beslissingen en de burger is, des te sceptischer is hij erover. Hij bepleit lokaliteit, kleinschaligheid en verbinding met het land waarop je woont. Van Rootselaar: "Hij hecht dan ook veel belang aan de kleine boerengemeenschap waar hij deel van uitmaakt." Scruton vindt dat we lokale producten moeten kopen, liefst direct bij de kleinschalige boer.

Vegetariër hoeven we van hem niet te worden. Scruton vindt dat mensen als 'geprivilegieerde soort' mogen genieten van 'de geneugten van het leven', zoals vlees eten. Maar niet zomaar elk stuk vlees: je moet zeker weten dat het dier in kwestie op een humane en duurzame manier is verzorgd en gedood, of bejaagd. En het mag ook niet verpakt zijn of uit de supermarkt komen. Daar is Scruton tegen, omdat de verbinding met waar het eten vandaan komt, dan wegvalt.

Massamoordenaar

Veel dierethici vinden dat er niet zoiets bestaat als 'humaan doden' en dat dieren het recht moeten hebben om niet gedood te worden. Maar Scruton vindt dierenrechten onzin. Wie rechten heeft, heeft ook verplichtingen, stelt hij. En daar moet je voor kunnen instaan. Van den Berg: "Een kat zou dan altijd een massamoordenaar zijn, dus het slaat nergens op om dieren rechten te geven, vindt hij."

Voor huisdieren heeft Scruton geen goed woord over. Hij heeft zich eens uitgelaten over de hond van zijn buurvrouw, die zij uitlaat in de velden rondom zijn huis. Scruton spreekt over de vogels, veldmuizen, konijnen en andere dieren die op beschutte plekjes hun energie sparen, en opeens worden opgejaagd door die hond.

"De hond gaat vervolgens naar een warm huis en krijgt een avondmaal, bestaand uit andere dieren die in een blikje zijn geperst", zegt Scruton. "De opgejaagde veldieren blijven achter, moeten zelf nog op zoek naar eten, maar zijn in shock en hebben minder energie." Huiskatten vindt hij nog erger, omdat zij de dieren ook nog eens doden. Van den Berg: "Dat is wat hypocriet, Scruton jaagt immers zelf ook."

Onze liefde voor honden en katten belast de natuurlijke orde, stelt Scruton, en de veldieren zijn daar de dupe van. "Al hebben deze wezens geen rechten, dat betekent niet dat wij geen verantwoordelijkheden jegens hen hebben. Maar wij nemen hun leefgebied in zonder enig gewetensbezwaar." Van Rootselaar: "Scruton vindt het landschap ook waardevol omdat het voor veel dieren hun huis is. Dat de diversiteit in diersoorten behouden wordt, is heel belangrijk voor hem."

De manier waarop we nu met dieren omgaan, vindt Scruton zeer kwalijk. "De dierenwereld vraagt niet om de liefde voor onze favorieten, wat gemakkelijk is", zegt hij, "maar voor de liefde voor de rest van de dieren, wat moeilijk is."

Meer kritiek op dierenrechten

Wie ervoor kiest om minder of geen vlees te eten, beroept zich vaak op twee argumenten: vlees eten is slecht voor het klimaat en zorgt voor dierenleed. Milieu-ethiek gaat hier moeiteloos samen met dierethiek. "Maar dat is lang niet altijd het geval", zegt Jozef Keulartz, emeritus-hoogleraar milieufilosofie met een specialisme in dierethiek. Keulartz: "Dierenrechtenbetogers zijn vaak tegen elke vorm van dieren opsluiten, ook als dat mogelijk gunstige gevolgen heeft voor de bescherming van bedreigde soorten. Milieu-ethici zijn vaak wel voorstander van dierentuinen of fokprogramma's." In de dierethiek gaat het vaak om de rechten van een specifiek dier, die niet geschonden mogen worden. Keulartz: "De milieu-ethiek is niet individualistisch, maar juist holistisch: zo wordt er gekeken naar de diersoort als geheel en naar de biodiversiteit."

Bron: Van Ditmars, Alexandra (2019, 1 november). Waarom dierenrechten en veganisme volgens deze filosoof onzin zijn. *Trouw*. Geraadpleegd op 9 november 2022, van <https://www.trouw.nl/religie-filosofie/waarom-dierenrechten-en-veganisme-volgens-deze-filosof-onzin-zijn~bc6041db/>

Onderwerp 2

Inleiding

Massatoerisme

Massatoerisme is een vorm van toerisme waarbij veel mensen tegelijk dezelfde plaatsen bezoeken. Het kwam op in de jaren 60, toen steeds meer mensen over geld en vrije tijd gingen beschikken en het aanbod van goedkoop vervoer groeide. Mede als gevolg van goedkope vliegtickets, aantrekkelijk geprijsde, luxe cruisetochten en Airbnb-onderkomens kregen in de eerste decennia van de 21^{ste} eeuw steeds meer plaatsen ermee te maken. Steden als Berlijn, Parijs en Florence ontvangen nu elk ruim twintig miljoen toeristen per jaar. Dat levert problemen op. Bewoners en overheden beginnen bezwaar te maken tegen het aantal toeristen, het soort toerist en de gevolgen van hun aanwezigheid voor de leefbaarheid van de stad. Er is echter niet alleen sprake van nadelen. Het massatoerisme levert bijvoorbeeld ook veel geld op. Het afwegen van voor- en nadelen is mede daardoor een lastige zaak. De belangen van de lokale middenstand, de plaatselijke bevolking en de toeristen lopen erg uiteen.

Opdracht C

Schrijf voor de lezers van een regionale krant een betoog waarin je jouw mening geeft over massatoerisme. Je neemt in ieder geval de volgende informatie-elementen op:

1. Een inleiding waarmee je de aandacht van de lezers trekt en waarin je jouw standpunt aan de orde stelt door middel van een stelling.
2. Twee argumenten die pleiten voor jouw standpunt. Gebruik een relevant citaat uit onderstaande bronnen. Zet dit citaat tussen aanhalingstekens.
3. Een tegenargument. Weerleg dit tegenargument. Gebruik een relevant citaat uit onderstaande bronnen. Zet dit citaat tussen aanhalingstekens.
4. Een slot met een conclusie die aansluit bij jouw standpunt.

Opdracht D

Schrijf voor de lezers van een regionale krant een beschouwing over massatoerisme. Je neemt in ieder geval de volgende informatie-elementen op:

1. Een inleiding waarmee je de aandacht van de lezers trekt en waarin je het verschijnsel beschrijft. Besluit de inleiding met de hoofdvraag.
2. Een visie van voorstanders onderbouwd met twee argumenten. Gebruik een relevant citaat uit onderstaande bronnen. Zet dit citaat tussen aanhalingstekens.
3. Een visie van tegenstanders onderbouwd met twee argumenten. Gebruik een relevant citaat uit onderstaande bronnen. Zet dit citaat tussen aanhalingstekens.
4. Een samenvattend slot waarin je jouw eigen visie opneemt.

De teksten die je kunt gebruiken, zijn:

Pfeiffer, I.L. (2022, 5 augustus) Toeristen zijn altijd de anderen. *NRC*. Geraadpleegd op 20 september 2022, van <https://www.nrc.nl/nieuws/2022/08/05/toeristen-zijn-altijd-de-anderen-a4138225/>

Massatoerisme in Nederland: kwaal of kans? (2020). Geraadpleegd op 20 september 2022, van <https://nieuwlicht.eo.nl/artikelen/2020/01/massatoerisme-kwaal-of-kans/>

Vergeet niet de richtlijnen uit de algemene instructie in acht te nemen!

Tekst 1

Toeristen zijn altijd de anderen

In juni 2022 werden er geen vluchten van Europese bestemmingen meer toegelaten tot de luchthaven van Schiphol, omdat er te veel passagiers in de terminals aanwezig waren. Een vriend van een vriend van mij, die festivalorganisator is en die op die dag voor het eerst sinds twee jaar gedwongen inactiviteit waaraan hij failliet is gegaan, een groot concert had gepland dat uitverkocht was, moest zijn wederopstanding op het laatste moment annuleren omdat de internationale toeristen die hij had weten te boeken, Nederland niet konden bereiken. Uiteraard twijfelen wij er geen moment aan dat al deze honderdduizenden passagiers die in deze vakantieperiode de luchtvaartterminals obstrueren, stuk voor stuk bijzonder valide redenen hebben die grote urgentie en noodzakelijkheid verlenen aan hun verplaatsingen. Personeelsgebrek, dat is het probleem.

Een van de redenen waarom ik in Italië werk, is dat Italië een avantgardeland is. Al sinds de renaissance is het duidelijk dat veel dingen eerst in Italië gebeuren, voordat ze ergens anders gebeuren. Maar vliegvelden die moeten sluiten vanwege de onbeheersbare toestroom van reislustige mensenmassa's, hebben we zelfs in het voorhoedeland Italië nog niet gezien. Het is waar de politici van dromen, dat wel. Mario Draghi, toen premier, heeft nog voor het einde van de pandemie plechtig beloofd dat zijn beleid gericht zal zijn op een significante toename van de toeristenstromen ten opzichte van de periode voor het virus. Zijn minister van Toerisme, Massimo Garavaglia, heeft bij meerdere gelegenheden verklaard dat het zijn ambitie is om het aandeel van de toeristensector in het bruto nationaal product van Italië, op te schroeven naar 20 procent. De burgemeester van Genua, Marco Bucci, viert de komst van elke nieuwe lowbudgetmaatschappij naar International Airport Cristoforo Colombo als een persoonlijk succes en als de belofte van een stralende toekomst voor zijn trotse stad.

Maar het personeelsgebrek, dat kent Italië maar al te goed. De politieke ambities om het toerisme nog verder uit te bouwen worden gefnuikt door minstens 300.000 onvervulde vacatures in de toeristensector. De oorzaak is niet dat er geen werklozen zijn in Italië. Maar als zelfs werkzoekenden kennelijk niet geïnteresseerd zijn in een loopbaan als serveerster, badmeester, ober, kamermeisje of animator op een cruiseschip, kunnen we dat wellicht interpreteren als een bevestiging van ons vermoeden dat de werkgelegenheid die het toerisme oplevert en die door politici onvermoeibaar wordt gepresenteerd als de hoofdprijs van een beleid dat op versteviging van het toerisme is gericht, vrijwel volledig bestaat uit slechtbetaald, ongeschoold werk op seizoenbasis zonder enig carrièreperspectief.

Een cultureel probleem

Garavaglia heeft dit onbedoeld bevestigd toen hij zijn visie op het personeelstekort formuleerde. "We hebben te maken met een cultureel probleem", zei hij. "Kinderen die hun middelbare school niet afmaken, worden behandeld als leprozen." Het officiële Italiaanse regeringsstandpunt is kennelijk dat het opleidingsniveau van jongeren moet worden aangepast aan de eisen van de toeristensector. Het probleem is niet dat er te weinig passend werk is voor hoogopgeleiden, maar dat er te veel ondankbare hoogopgeleiden zijn die zich er te goed voor voelen om roodverbrande buitenlanders op teenslippers te bedienen. Daar moeten we iets aan doen.

Het avantgardeland Italië spiegelt ons een toekomst voor die elementen bevat die in het centrum van Amsterdam angstaanjagend herkenbaar zijn, evenals in Barcelona, Praag en andere steden. De vermeende economische voordelen van toerisme zijn betrekkelijk. Het leidt tot private winsten, met name voor een klein aantal grote ondernemingen dat vaak in buitenlandse handen is, ten koste van publieke investeringen, en schept weliswaar banen, maar slechte banen, terwijl het potentieel van hoogopgeleiden steeds minder wordt benut, al was het maar omdat Amsterdam door toedoen van het massatoerisme een steeds minder aantrekkelijke vestigingsplaats is geworden voor bedrijven die goede banen scheppen.

Amsterdam is door het massatoerisme een steeds minder aantrekkelijke vestigingsplaats geworden.

Daar staan de evidente nadelen tegenover, waarvan de sociale ontwrichting van de binnensteden de voornaamste is. De oorspronkelijke bewoners trekken weg, vanwege overlast, het verdwijnen van voorzieningen en stijgende huizenprijzen, en zij worden mettertijd gedegradeerd tot een serviele klasse, die vanuit de periferie naar het centrum komt om buitenlanders te bedienen. Politici die toerisme bevorderen, zullen de oorspronkelijke bewoners van hun lucratieve pretparken in toenemende mate als hinderlijk gaan ervaren en hun vertrek trachten te bespoedigen, zoals in Venetië gebeurt. Maar er zijn niet eens politici voor nodig om deze ontwikkelingen te stimuleren. De wetten van de vrije markt garanderen in voldoende mate dat het scenario van een rappe transformatie in een toeristische monocultuur zich onherroepelijk voltrekt.

Uitbaters en investeerders

Er zijn daarentegen politici voor nodig om op een onmodieuze wijze in te grijpen in de vrije markt en deze ontwikkelingen onder controle te houden. Maar daarvoor moet om te beginnen het besef postvatten dat toerisme geen onschuldig fenomeen is en dat vergaand, gedurfd, proactief beleid nodig is om de gevolgen ervan dragelijk te houden.

Helaas is daar om twee redenen haast bij geboden. Ten eerste is er een punt waarop de ontwikkeling onomkeerbaar wordt, zoals Venetië ons leert. Bepaalde wijken van Amsterdam zijn dat punt eveneens al gepasseerd. Het

tweede probleem is de democratie. Zodra Amsterdammers vervangen zijn door uitbaters en investeerders, krijg je nooit meer een meerderheid voor maatregelen die zijn bedoeld om het toerisme in te dammen.

Toeristen zijn altijd de anderen. Wij zoeken de verrijking en voelen ons niet schuldig aan de schadelijke impact van de massa die hetzelfde zoekt als wij. Zelfs de allermooiste dingen in het leven worden schadelijk door massaliteit. Een mens die mijn cultuur wil kennen en mijn gerechten wil proeven, is mijn vriend, maar miljoenen mensen zoals hij worden een bedreiging. In de geglobaliseerde wereld van vandaag heeft gastvrijheid haar onschuld verloren en nieuwsgierigheid eveneens. De tijd is aangebroken waarin wij helaas gedwongen zijn om toerisme op een volwassen manier te benaderen, in plaats van ons als kinderen te verheugen op vakantie.

Bron: Pfeiffer, I.L. (2022, 5 augustus) Toeristen zijn altijd de anderen. *NRC*. Geraadpleegd op 20 september 2022, van <https://www.nrc.nl/nieuws/2022/08/05/toeristen-zijn-altijd-de-anderen-a4138225/>

Tekst 2

Massatoerisme in Nederland: kwaal of kans?

Drones in je tuin, toeristen op je tuinbank of je bel die met enige regelmaat gaat, omdat toeristen naar het toilet willen. In Nederland vindt steeds meer overlast plaats door massatoerisme. Kinderdijk, Giethoorn en Amsterdam worden overspoeld door toeristen, tot grote ergernis van de bewoners. Zeker nu Nederland op de zevende plaats in de top tien van beste bestemmingen wereldwijd staat, zal het aantal toeristen er niet minder op worden. Hoe voorkomen we dat mooi Nederland net als Venetië verzuipt in het massatoerisme?

In de afgelopen jaren is het toerisme enorm gestegen. Redenen hiervoor zijn de groeiende welvaart en de dalende prijzen van vliegtickets. Zo groeide in 2017 het aantal toeristen wereldwijd met zeven procent tot een totaal van 1,3 miljard. Deze trend zien we ook terug in Nederland. Het aantal toeristen dat naar Nederland komt stijgt ieder jaar. In 2017 nam dit aantal met bijna negen procent toe en daarmee is het de sterkste groei sinds 2006. Amsterdam is veruit de populairste bestemming voor buitenlandse toeristen. Deze stad ontving in 2017 6,7 miljoen buitenlandse hotelgasten. Er wordt verwacht dat het toerisme in de komende jaren extreem zal toenemen, doordat de middenklasse in India en China groeit. Doordat reizen steeds toegankelijker wordt, neemt toerisme ook toe.

De toename van toerisme in ons land brengt niet alleen maar negatieve gevolgen met zich mee, er zitten namelijk ook voordelen aan. Zo levert het economisch veel op. Uit cijfers van het CBS blijkt dat in 2018 de totale bestedingen die toeristen deden vóór, tijdens en na hun verblijf, in totaal 87,5 miljard euro bedroegen. Dat was 4,1 procent meer dan het jaar ervoor (rekening houdend met de gestegen prijzen in ons land). Meer uitgaven door toeristen betekenen ook meer werk. Het aantal banen binnen de toeristische sector nam toe met 3,6 procent. De toegevoegde waarde van deze sector steeg hierdoor naar 30,4 miljard euro.

Gabriella Esselbrugge is opgegroeid in Giethoorn en runt daar een hotel. Jaren geleden kwam ze in actie om meer toeristen naar Giethoorn, dat ook wel Hollands Venetië wordt genoemd, te krijgen en ondernemers zijn daar erg blij mee. Ze vraagt zich dan ook sterk af of er wel sprake is van massatoerisme in Giethoorn.

"Het probleem zit vooral bij de grote groepen toeristen die met touroperators naar Giethoorn komen. Zij komen onbegeleid maar een uurtje het dorp in en dat zorgt voor overlast. Mijn oplossing zou zijn om de touroperators en gidsen op te voeden. Wat zijn onze regels waar toeristen zich aan moeten houden? Denk aan het respect hebben voor de bewoners en hun omgeving, niet onbegeleid in een bootje varen en dergelijke. Dat moeten we duidelijk

communiceren. Je moet ze niet meer onbegeleid het dorp in laten gaan en hun gedrag beïnvloeden," aldus Gabriëlla.

Bron: Massatoerisme in Nederland: kwaal of kans? (2020). Geraadpleegd op 20 september 2022, van <https://nieuwlicht.eo.nl/artikelen/2020/01/massatoerisme-kwaal-of-kans>

De bovenstaande teksten zijn bewerkt om ze geschikt te maken voor dit examen. Dit is gebeurd met respect voor de opvattingen van de auteur(s). Voor de oorspronkelijke tekst(en) kun je terecht in de vermelde bronnen. De Dienst Uitvoering Onderwijs is verantwoordelijk voor vorm en inhoud van dit examen.